

до особи — порушника цивільного обов'язку, певним чином сприяє попередженню правопорушень [7].

Отже, превентивна функція цивільного права є однією із важливих. Суть цієї функції полягає в тому, що статті ЦК України містять ряд норм про цивільно-правову відповідальність при здійсненні правопорушень. Роль превентивної функції цивільного права полягає в тому, щоб впливати на свідомість громадян, таким чином стримуючи їх від вчинення правопорушень, а також стимулюючи сумлінно виконувати покладені обов'язки та запобігати злочинності.

Л і т е р а т у р а

1. *Латинско-русский словарь* / сост. А. М. Малинин. — М. : Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1961. — 764 с.

2. *Великий тлумачний словник* сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. — К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. — 1440 с.

3. *Тлумачний словник* сучасної української мови / уклад. Л. П. Коврига, Т. В. Ковальова, В. Д. Пономаренко ; за ред. д-ра філол. наук, проф. В. С. Калашника. — Х. : Белкар-книга, 2005. — 800 с.

4. *Український лінгвістичний портал*: Словники України on-line [Електронний ресурс] / Український мовно-інформаційний фонд НАН України. — Електрон. дані, 2012. — Режим доступу: <http://www.ulif.org.ua/UMIF>. — Назва з екрану.

5. *Харитонов Е. О.* Гражданское право Украины : учебник. — 2-е изд. / Е. О. Харитонов, Н. А. Саниахметова. — Х. : Одиссей, 2005. — 960 с.

6. *Цивільне право України*. Книга перша. — Режим доступу: <http://www.pravoznaves.com.ua/books/69/3617/41/>. — Назва з екрану.

7. *Середюк В.* Функції юридичної відповідальності в правовій науці України та Польщі / В. Середюк. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/socpr/2011_2/Sereduk.pdf. — Назва з екрану.

Григорій Петрович ПІМОНОВ,

здобувач кафедри кримінального права НУ «Одеська юридична академія»

«КРАДІЖКА ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ». ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

У сучасній доктрині значне місце займає дослідження питань захисту особистості, її прав та свобод. Але класичні за часів Ч. Беккарія злочини змінюються на нові, які формуються поза юрисдикційним полем відповідної держави, мають віртуальний характер, вчиняють-

є частіше за корисливими мотивами та мають, на жаль, тенденцію до постійного зростання та всесвітнього розповсюдження. Комунікаційна злочинність без кордонів стала реальним супутником глобалізації та інформатизації суспільства, коли злочинці, використовуючи свої особисті, вкрадені, чи комп'ютерно змодельовані дані, посягають на приватні, особисті, фінансові, суспільні та державні інтереси та цінності, шляхом електронного викрадення персональних даних певної особи (групи осіб).

Шахрайство з кредитними картками, банківськими рахунками, використання вкрадених даних для отримання прибутку шляхом зловживання довірою при відкритті підприємств, працевлаштуванні, отриманні пенсій, лікарняних супроводжується викраденням інсайдерської інформації, посяганнями на інформаційну, економічну та національну безпеку.

Новий злочинець за допомогою комп'ютерних та мережевих технологій привласнює інформацію або документи, які належать іншій особі (прізвище, дата народження, ідентифікаційний код, номер соціальної страховки, номер паспорту, комп'ютерні коди, чи інші носії інформації про особу), та використовує їх, видаючи себе за носія. Це може бути пов'язане із отриманням відповідних привілеїв, грошових коштів, виданням себе за іншу особу при затриманні чи арешті, привласненням ідентичності у соціальних мережах.

Завданням цієї роботи буде розгляд первинних особистостей такого специфічного діяння, як крадіжка приватності, у компаративному сенсі. З одного боку, приватність як невід'ємну якість особистості неможливо викрасти. З другого, — зростання глобалізаційних процесів, розповсюдження інформаційних технологій зробили можливим існування віртуальної приватності особистості, посягання на яку здебільшого отримує відповідні кримінально-правові ознаки у певних юрисдикціях.

Крадіжка персональних даних (крадіжка приватності, крадіжка особистості, identity theft), з нашої точки зору, є комплексним посяганням на інформаційну та особисту безпеку людини та громадянина. За даними американських дослідників, крадіжки приватності можуть бути розподілені на декілька груп.

Серед них: клонування ідентичності, за яким хтось бажає якись чином змінити характеристики своєї особистості на ті, що належать іншій особі (нелегальні імігранти, особи, які бажають стати анонімними з особистих мотивів), або хтось видає себе за іншу особу у соціальних мережах з метою спілкування, сексуальних девіацій тощо; шахрайське використання приватності з метою отримання

кредитів та інших преференцій з використанням вкрадених ідентифікаційних даних чи вкрадених даних кредитних карток, сплати адміністративних штрафів тощо; комбіноване (синтетичне) використання приватної інформації (у США це часткова підробка документа, пов'язана із внесенням підроблених даних про особистість у натуральний документ); незаконне використання приватної лікарняної інформації для отримання лікарняних послуг чи ліків за певними преференціями чи знижками; незаконне використання персональних даних про особу дитини для використання особистих даних неповнолітніх з корисливою метою; незаконне використання даних про юридичну особу з метою шахрайського заволодіння майном чи майновими правами [1].

Як бачимо, значна частина діянь, що аналізуються, охоплюється диспозиціями певних норм Кримінального кодексу України. Це не тільки надає можливість поступового наукового обговорення цієї проблеми в українській юридичній літературі, починаючи із системних передумов криміналізації діянь проти особи та її прав та фундаментальних свобод, закінчуючи юридичним аналізом складу злочину та відповідних заходів кримінально-правового впливу на правопорушників, які його скоїли, але й наполягає на такому підході. Взагалі питання посягань на приватне життя та фінансовий стан особистості, які у західній літературі охоплюються поняттям крадіжка приватності, було розглянуто у працях О. П. Горпинюк, О. В. Курмана, О. В. Лисодеда, В. Р. Мойсика, О. В. Смаглюка та інших вчених, які так чи інакше торкалися проблеми шахрайського заволодіння майном засобами викрадення ідентичності.

Але незважаючи на досить поширений обсяг робіт з цього приводу безліч питань залишаються відкритими.

Відомо, що закріплені у КК України норми демонструють відсутність системного підходу з боку законодавця до правового визначення змісту категорії приватного життя та захисту персональних даних. Встановлюючи кримінальну відповідальність за порушення недоторканності приватного життя особи, вітчизняне законодавство необґрунтовано розмежовує категорію приватного життя як предмету посягань та його окремих складових елементів.

За даними О. П. Горпинюк, обсяг поняття приватності (в інформаційному аспекті) у кримінальному праві становлять види інформації про життя особи. Зокрема це: 1) конфіденційна інформація про особу (ст. 182 КК України); 2) лікарська таємниця, в тому числі відомості про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної ін-

фекційної хвороби (ст. ст. 132, 145 КК України); 3) таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер (ст. 163 КК України); 4) таємниця усиновлення (удочеріння) (ст. 168 КК України); 5) банківська таємниця (ст. ст. 231, 232 КК України); 6) інформація про особу з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації, створеної та захищеної відповідно до чинного законодавства (ст. 361-2 КК України); 7) відомості про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (ст. 381 КК України); 8) дані досудового слідства або дізнання, які ганьблять людину, принижують її честь і гідність (ч. 2 ст. 387 КК України) [2].

Проблемні питання виникають і з оформленням загальних характеристик крадіжки персональних даних на світовому рівні.

Так, на XIX Міжнародному конгресі з кримінального права «Інформаційне суспільство та кримінальне право» у 2014 році було визнано за необхідне рекомендувати державам створити єдиний склад злочину «крадіжка персональних даних» з метою спричинення шкоди [3]. Проте здебільшого мова йде про оформлення та аналіз лише окремих складових об'єктивної сторони складу крадіжки персональної інформації у якості окремих складів злочинів, а не у якості предикатного складу.

Відомо, наприклад, прагнення європейської спільноти створити єдиний склад злочину «крадіжка приватності» на теренах союзу. Крадіжка персональних даних експлуатує системні недоліки механізмів контролю та визначення особистості, залишаючись вельми латентним та динамічно зростаючим злочином. Частіше за все крадіжка приватності пов'язана із організованою злочинністю та тероризмом, оскільки надання фальшивих прізвищ передувє вчиненню таких злочинів, як шахрайство, крадіжка комп'ютерної інформації, незаконна міграція, торгівля людьми, відмивання злочинних коштів, незаконний обіг наркотиків, фінансове шахрайство. Проте відсутність єдиних підходів до концепції захисту недоторканності особи, її особистої автономії на фізичному, інформаційному та моральному рівнях, відсутність у Європі єдиного складу предикатного злочину «крадіжка приватності», звинувачення крадів приватних даних у більш серйозних злочинах (поширена кваліфікація) вимагає сьогодні більш чіткого визначення цієї проблеми. Системне вирішення цього питання залежить від особливостей регулювання європейських традицій захисту особистості, що відрізняють особли-

вості забезпечення приватності на теренах Європи. Це пов'язане із наступними факторами: обмеженість застосування кредитних карток (на відміну від США європейці застосовують дебетові картки, що знижує ризик зняття певних грошових сум); обмеженість баз даних з відкритим доступом (приватна інформація належить особі, в силу чого не розповсюджується у відкритих мережах); обмеженість використання ідентифікаційних карток (карток соціального забезпечення) у якості загальних ідентифікаторів особи; використання смарт карт та карт з іншими типами чіпів, які не дозволяють шахраям копіювати магнітний носій та використовувати кредитні картки, що належать особі [4].

Порівняльний аналіз законодавчих та інших заходів протидії крадіжкам персональних даних, що був зроблений представниками наукової спільноти за завданням Ренд Корпорейшн у 2012 році [5], свідчить про те, що процедура регуляції відповідальності за крадіжку персональних даних у різних країнах світу відрізняється. Це стосується існування спеціальних законів, нормативних приписів кримінального закону, звичаєвих правових норм, існування спеціальних інформаційних центрів з питань аналізу та контролю за поширеністю крадіжок персональних даних, масових кампаній щодо людської обізнаності у розповсюдженості крадіжок персональних даних та сутності законодавства профілактичного профілю.

У таблиці наведено дані щодо розповсюдження законодавства кримінального профілю та профілактичної спрямованості нормативного забезпечення протидії злочинам, пов'язаним із крадіжкою персональних даних, у деяких країнах світу.

Т а б л и ц я

Країна	Спеціальний закон про крадіжку персональних даних	Відповідні норми кримінального закону	Судове тлумачення	Спеціальний інформаційний центр	Спеціальні публічні профілактичні кампанії
Австралія	✓	✓	—	✓	✓
Австрія	—	✓	—	—	—
Бельгія	—	✓	✓	—	✓
Болгарія	—	✓	✓	—	—
Канада	✓	✓	—	—	—
Китай	—	✓	✓	—	—
Кіпр	—	✓	—	—	—
Чехія	—	✓	✓	—	—

Країна	Спеціальний закон про крадіжку персональних даних	Відповідні норми кримінального закону	Судове тлумачення	Спеціальний інформаційний центр	Спеціальні публічні профілактичні кампанії
Данія	—	✓	✓	—	—
Естонія	✓	✓	✓	—	✓
Фінляндія	—	✓	✓	—	—
Франція	✓	✓	✓	—	✓
Німеччина	—	✓	✓	—	✓
Греція	—	✓	✓	—	✓
Угорщина	—	✓	✓	—	—
Індія	—	✓	✓	—	—
Ірландія	—	✓	✓	✓	—
Італія	—	✓	✓	—	—
Японія	—	✓	✓	—	✓
Латвія	—	✓	—	—	—
Литва	—	✓	—	—	—
Люксембург	—	✓	✓	—	✓
Мальта	—	✓	✓	—	—
Нідерланди	—	✓	✓	✓	✓
Польща	—	✓	✓	—	—
Португалія	✓	✓	✓	—	—
Румунія	—	✓	✓	✓	—
Російська Федерація	—	✓	✓	—	—
Словачія	—	✓	✓	—	—
Словенія	✓	✓	✓	—	—
Іспанія	—	✓	✓	—	—
Швеція	—	✓	✓	—	✓
Сполучене Королівство	—	✓	—	✓	✓
Сполучені Штати	✓	✓	✓	✓	✓

Як бачимо, у більшості країн світу концепція правового контролю та протидії посяганням на приватну інформацію обмежена кримінально-правовими заборонами та судовою практикою. Лише деякі країни (Сполучені Штати, Естонія, Франція) використовують диверсифіковане коло джерел та інструментів протидії крадіжкам приватної інформації.

Мусимо визначити, що для послідовного забезпечення кримінально-правової протидії крадіжкам приватності необхідна подальша робота щодо розробки концепції та ефективних механізмів контролю.

Л і т е р а т у р а

1. *Kristin Finklea*. Identity Theft: Trends and Issues — Congressional Research Service — January 16, 2014 — 7-5700 — R40599 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://fas.org/sgp/crs/misc/R40599.pdf>/ <http://www.manikaslaw.com/Fraud-White-Collar-Crime/Identity-Theft-Fraud.shtml>

2. *Горпинюк О. П.* Кримінально-правова охорона інформаційного аспекту приватності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / О. П. Горпинюк. — Львів, 2011. — С. 6.

3. *XIXth International Congress of Penal Law*. «Information Society and Penal Law» (Rio de Janeiro, Brazil, 31st August — 6th September 2014) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // <http://aidp2014.org/wp-content/uploads/2014/09/resolution-2-section-II.pdf> — Р. 8.

4. ROADMAP Legislative proposal on criminalisation of identity theft (included in the European strategy on identity management) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ec.europa.eu/governance/impact/planned_ia/docs/2011_home_013_identity_theft_en.pdf

5. *Neil Robinson, Hans Graux, Davide Maria Parrilli, Lisa Klautzer, Lorenzo Valeri*. Comparative Study on Legislative and Non Legislative Measures to Combat Identity Theft and Identity Related Crime: Final Report — TR-982-EC — June 2011 — 603 p.

Сергій Володимирович ПОПОВ,

здобувач кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ САНКЦІЇ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ТА СУТНОСТІ

У науці кримінального права приділяється чимало уваги протидії злочинам, у тому числі й шляхом застосування покарання. Однак недостатньо розробленою залишається проблема законодавчого регулювання кримінальної відповідальності шляхом побудови кримінально-правових санкцій, а також удосконалення практики їх застосування.